

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-451-1-18>

CHALLENGES AND PROSPECTS OF UKRAINE'S FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY

ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

Hryhorova Z. V.

*PhD in Economics, Associate
Professor,
Associate Professor at the Department
of Enterprise Management*

Григорова З. В.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту
підприємств*

Sukhorukova O. A.

*PhD in Economics, Associate
Professor,
Associate Professor at the Department
of Enterprise Management
National Technical University of
Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv
Polytechnic Institute"
Kyiv, Ukraine*

Сухорукова О. А.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту
підприємств
Національний технічний університет
України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна*

Війна суттєво скоротила експорт України через руйнування виробництв і порушення логістики. Незважаючи на це, підприємства адаптувалися і продовжують постачати товари за кордон. Для ефективної зовнішньоекономічної діяльності важливо розуміти тенденції торгівлі, чинники, що на неї впливають, та розробляти заходи для подолання негативних явищ.

З 2010 по 2023 роки імпорт товарів та послуг в Україну перевищував експорт, особливо у 2011–2013 та 2017–2019 роках через економічні проблеми в країні [1]. Підписання угоди про вільну торгівлю з ЄС у 2016 році не привело до значного зростання експорту через застосування ЄС тарифних квот і антидемпінгових мит. З початком війни дефіцит торгового балансу різко збільшився.

У 2022 році експорт та імпорт товарів в Україні значно знизилися, зокрема експорт впав на 35%, а імпорт – на 20,4%. Темпи скорочення експорту послуг були менш значними (9,6%), тоді як імпорт послуг зріс на 92,1% через витрати українців за кордоном [1]. Спад

внутрішнього виробництва спричинив необхідність заміщення вітчизняних товарів імпортними та відновлення післявоєнних втрат.

Значне скорочення експорту товарів сталося через руйнування підприємств, окупацію територій, порушення логістики, блокаду кордонів, втрату контрактів, фінансові проблеми та дефіцит ресурсів. Це суттєво змінило структуру експорту України.

Металургійна та агропромислова продукція залишаються ключовими експортними статтями України, причому до 2022 року металургія складала до 33% експорту. Через війну Україна втратила близько третини металургійного потенціалу, зокрема через знищення заводів у Маріуполі, що призвело до значного скорочення виробництва сталі та чавуну у 2022 році. У 2023 році темпи падіння виробництва зменшилися, і підприємства працюють на 70% довоєнного рівня [2].

Блокада морських шляхів негативно вплинула на експорт металургійної продукції, змушуючи виробників використовувати залізничний транспорт для поставок за кордон. Це призвело до збільшення витрат та зростання термінів доставки, що зробило продукцію неконкурентоспроможною на світовому ринку. У додаток до внутрішніх проблем, спад експорту металургійної продукції також обумовлений зниженням попиту та цін на металопродукцію через загальне зниження економічної активності.

Хоча Україна стикалася з численними проблемами у сільському господарстві через війну, за останні два роки питома вага експорту продовольства значно зросла, досягнувши 63.44% у 2023 році [1]. Незважаючи на це, у грошовому вираженні дохід від експорту зменшився на 16%, головним чином через світове зниження цін на продукти харчування [3].

У 2022 році Україна продовжила експортувати продукцію і послуги до 233 країн світу, з утриманням основних торгових партнерів, таких як Польща, Румунія, Туреччина і Китай [4]. Зростання експорту до Румунії пов'язане з транзитними операціями через її порти. Проте, крім воєнного впливу, існують інші чинники, що негативно впливають на експорт, такі як неефективна структура виробництва.

У 2023 році імпорт товарів і послуг до України збільшився на 5.1%, досягнувши 88.5 млн. грн., порівняно з попереднім рівнем до війни [4]. Відбулися зміни в структурі імпорту, зокрема збільшилася частка категорії "Різне", яка обумовлена потребами ВПК, а також залишилися стабільними частки машин, устаткування, транспорту та паливно-енергетичних товарів, хімічної продукції.

У 2023 році найбільшими покупцями українських товарів були Китай, Польща, Німеччина та Туреччина. У складі імпорту послуг, понад 70% становлять подорожі, частка яких значно зросла протягом останніх двох років, через збільшення витрат українських громадян на поїздки за кордон.

Економіка України лишається сировинно-орієнтованою зі значним обсягом експорту продукції з низькою доданою вартістю, що знижує її конкурентоспроможність на світових ринках. Є необхідність переходу до моделі з високою доданою вартістю, що вимагає ефективної експортоорієнтованої промислової політики та оновлення законодавства відповідно до цих змін. Такі перетворення сприятимуть збільшенню прибутковості експорту та полегшенню транспортування товарів.

Пріоритети промислової політики України повинні включати відновлення виробничого потенціалу через передові технології, модернізацію підприємств для активізації експорту, та зменшення імпоротної залежності. Ціль – забезпечити високий рівень економічної та військової безпеки держави, а також залучення європейських інвестицій.

Однією з основних проблем, яка потребує уваги, є нестача інвестицій у високотехнологічні галузі. Це призводить до недостатньої підтримки високотехнологічних секторів і може ускладнювати їх розвиток та підвищення конкурентоспроможності їх продукції. Політика інвестицій повинна сприяти стимулюванню альтернативних джерел фінансування та забезпечити правову підтримку для промислових інвестиційних проєктів.

Бюджетна політика повинна спрямовуватися на зниження вартості кредитів та часткове фінансування придбання прав інтелектуальної власності. Також важливим є перегляд амортизаційної політики для підвищення норм амортизації та введення амортизаційних бонусів, особливо для науково-конструкторських організацій та підприємств, що використовують високотехнологічне обладнання. Важливо також зміцнити інституціональне забезпечення для зменшення інвестиційних ризиків, удосконалення стандартизації та боротьби з корупцією та неефективністю влади.

Зовнішньоекономічна стратегія, спрямована на захист інтересів виробників за кордоном, має включати створення ефективної митної політики для стимулювання експорту, а також спеціальні фінансові заходи для підтримки експортерів. Належну увагу слід звернути на диверсифікацію логістичних маршрутів, щоб зменшити залежність від

морського транспорту та підвищити ефективність перевезень, а також оновити транспортну інфраструктуру для поліпшення міжнародних перевезень.

У контексті нерівномірного економічного зростання країни та змін у безпеці прикордоння, важливим стає впровадження регіональної економічної політики, спрямованої на розвиток промисловості. Нова стратегія регіонального розвитку передбачає ідентифікацію конкурентних переваг територій, створення індустріальних зон та привабливого інвестиційного середовища, а також участь у платформах спеціалізації для збільшення конкурентоспроможності.

На мікроекономічному рівні ключовими проблемами учасників зовнішньоекономічної діяльності є збереження кваліфікованого персоналу, адаптація виробничих та логістичних процесів до умов безпеки та енергетичних проблем, розширення фінансового забезпечення та підвищення співпраці з міжнародними партнерами. В майбутньому важливо розв'язати наступні проблеми управління зовнішньоекономічною діяльністю промислових підприємств: створення сучасної системи інформаційного забезпечення та прогнозування, планування міжнародної діяльності, пошук нових ринків, розробка конкурентних продуктів, використання енергоефективних технологій, підвищення кваліфікації персоналу та адаптація до успішного досвіду інших країн.

Модернізація та розвиток української переробної промисловості та підтримка високотехнологічних галузей мають вирішальне значення для зростання конкурентоспроможності країни. Ці процеси потребують комплексної державної політики, яка включатиме створення промислових кластерів та залучення інвестицій.

Література:

1. Зовнішня торгівля товарами. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/files/ES/Trade_y.pdf (дата звернення 02.05.2024).
2. Економіка України у 2023 році: головне. URL: <https://ces.org.ua/ukrainian-economy-in-2023-tracker-overview/> (дата звернення 03.05.2024).
3. Пріоритети забезпечення стійкості промисловості й аграрного сектору економіки України в умовах повномасштабної війни : аналіт. доп. / О. В. Собкевич та ін. ; за ред. Я. А. Жаліла. Київ : НІСД, 2023. 49 с. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2023.04>
4. Експорт України у 2022 році: головні тенденції, сектори та регіони. URL: <http://surl.li/tpbdd> (дата звернення 01.05.2024).